

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 47 kronor

*sept-okt
Nr 5–2010*

Tema:
Romska massgravar
i Ukraina

Följ med oss på teateräventyr
i Göteborg och i Stockholm

Redaktören har ordet

Det är synd att man ska behöva säga: Tack Sarkozy för att du har synliggjort Romafrågan som aldrig förr. Men så är det just nu. Det skrivs mycket om Sarkozy och hans hets mot romer i medierna just nu. Frågan är het. Men tydligen är det inte lika intressant vad hans likasinnade granne Berlusconi och det högerextremistiska partiet Lega Nord håller på med när de öppet talar om att utrota romer. Varför skrevs det inte lika massivt om de händelserna? Högerextremismen bara ökar i Europa och främlingsfientliga partier har vunnit många mandat i olika lokala val. I Tyskland har nynazister kommit in i flera förbundsstater. I Ungern marscherar antisemiter öppet på gatorna iklädda den fascistiska Pilskorsrörelsens uniformer. I Tyskland talar förbundskansler Angela Merkel om att idén om multikultur är misslyckad och hon varnar för en "invandring som drar ned våra sociala system". Återigen är det den ekonomiska krisen som används som ursäkt, precis som liknade uttalanden som gjordes innan första världskriget.

Delegationen för romska frågor släppte sin utredning "Romers rätt" i augusti i år, en strategi för att förbättra romernas situation i Sverige. I den strategin finns också förslag att bilda en sanningskommission. Många medier ringde och frågade vad jag tyckte om delegationens förslag och om det som händer i Frankrike med Sarkozy. De frågade bland annat om antiziganism och förföljelse av romer. Nästan samtliga medier som ringde frågade om jag var orolig för att detta skulle kunna ske i Sverige.

Hur skulle jag kunna låta bli att vara orolig, rent av livrädd, det sker ju redan nu. I de rapporter och artiklar som vi läser från olika romska medier, ser vi att främlingsfientligheten bara ökar. Det finns nu cirka tolv länder i Europa med högerextrema partier, de är Belgien, Bulgarien, Danmark, Grekland, Holland, Italien, Litauen, Polen, Rumänien, Slovakien, Ungern, Österrike och Sverige.

Sverige skickar tillbaka asylsökande

Bengt O Björklund, Fred Taikon, Rosario Ali Taikon, framför sitter Mirelle Gyllenbäck, Maja-Lena Taikon och Veronika Portik.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: red@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,

Rosario Ali Taikon

Bengt O Björklund

Mirelle Gyllenbäck

Veronika Portik

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten: fred@romaniglinda.se

romer från Kosovo till Serbien där de inte erbjuds ens de mest elementära behoven för att kunna starta ett nytt liv. Hur tänker Sverige? I december förra året avskaffades visumkravet till Schengen för serbiska medborgare. Nu har det kommit ett stort antal Serbier till Sverige, flertalet är romer. De lämnar sitt land på grund av den misär de lever i. Sedan myndigheterna i Serbien rensat Gazelalägrat, har läget förvärrats för romerna där. Myndigheterna lovade ju

Innehåll:

Debatt	sid. 3
Frukostseminarium	sid. 4-5
Demonstration	sid. 6-8
Kämpar för romer	sid. 10-11
Tema. Ukraina	sid. 12-18
Romer i Lissabon	sid. 19
SOS-romer	sid. 20-21
Do förlorar mål	sid. 22
Ktitz som teater	sid. 23
Pippi har gått ur tiden	sid. 24-25
Notiser	sid. 26-27
MR-delegationen	sid. 28-29
Bakro	sid. 29
Gamla bilder	sid. 30-31

Bilden på framsidan är tagen vid en romsk massgrav nära byn Kiselin i Ukraina av Rosario Ali Taikon.

Vår bidragsgivare Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

romerna andra bostäder, men flertalet familjer lever fortfarande hemlösa i Belgrad. Är inte detta bevis nog för migrationsverket, att livet för romer inte är bättre i Serbien än i Kosovo, och därför är de serbiska romerna på väg hit. Vi kan redan nu se att de inte får asyl i Sverige. Jag vet inte hur det kommer att gå nu, då Cecilia Malmström ena minuten tar romernas parti i Frankrike, men i nästa ger förslag till EU:s ministerråd att återinföra Schengenavtalets visumkrav.

Antiziganismen växer i Europa

Jag känner en oro för hur Europa och Sverige håller på att utvecklas. Jag är resande och har under flera år som aktivist följt antiziganismens eskalerande på många håll i Europa.

Dagligen kontaktas vi i Kulturgruppen för resandefolket – Göteborgsregionen av oroliga resande som har 1900-talet färskt i minnet. Frågorna är de samma: "Vilka är dessa rasister". Skräck sprider sig ibland de äldre som minns och har varit med om mycket under de svenska rasisternas framtåg i början av 1900-talet. Aldrig förr har resandefolket och romer inhandlat så många dagstidningar, framför allt bland de yngre, allt för att få kunskap om vad som händer runt om. En ilska sprider sig bland de yngre, när de pratar om grabben på 22 år som var av resandefolket och som sköts ihjäl av fransk polis vid en vägspärr i juli, varpå stadens polisstation attackerades av en uppretad folkmassa av ca 200 personer som kom med yxor, jämrör och påkar allt för att göra upp med plågoandarna som under århundraden har plågat dem.

Skräcken spred sig så till den grad att President Nicolas Sarkozy lanserade ett program mot kriminalitet. Staten som själva myntade uttrycken frihet, jämlikhet och brödraskap har nu anslutit sig till denna antihumana tradition och trakasserar öppet romer och Voyagers (resandefolk). Frankrike påstår att utvisningarna sker på en "frivillig basis" vilket är en direkt lögn och mer än 850 människor har redan förvisats ut landet. Att franska polisen behövde ta till en hel elitstyrka säger en del om hur resandefolkets identitet sakta växer fram runt om Europa. I Sverige har media varit flitiga aktörer och uppmärksammat kränkningarna,

men politikerna har än så länge inte ställt något särskilda krav till de Franska myndigheterna. Kulturgruppen för resandefolket fick in en artikel i tidningen ETC Göteborg den 10 september "Brott mot EU-lagarna", ett brev som sänts till Frankrikes generalkonsulat i Göteborg. Att vi protesterar mot kränkningar som vi blir ut satta för är kanske inte så konstigt. Resandefolket och romerna har börjat resa sig i även Sverige. Men unikt för oss är att vårt folk träder fram som romer och resande och att vi som organisationer kan blotta även det svenska samhället. Romer skickas ut ur landet, i år har mer än 50 romer skickats "hem" trots att de är EU-medborgare. Man hänvisar till att de tigger, något som inte är olagligt, men migrationsminister Tobias Billström (M) försvarade beslutet.

I Sveriges folkvalda församling har vi fått ett parti med högerextrema åsikter. Detta parti fick fler röster än både Vänsterpartiet respektive Kristdemokraterna. Sverigedemokraterna har lyckats tack vare deras omsorgsfullt

putsande fasad framför islamfientliga utfall och antihuman människosyn.

Vad kommer hända nu? Kommer Sverige gå samma möte till ödes som Danmark, där motsvarigheten till Sverige-demokraterna, Folkepartiet, har lyckats fånga "folkets" och "nationens" hjärta. Oron växer för oss resandefolk och romer då vi ser att antiziganismen blir allt hårdare och eskalerar i Europa. Jag är rädd att jag snart kommer leva i ett samhälle där vi som resande och romer tillsammans med de övriga minoriteterna är tvingade att mobilisera oss för att inte hamna i den situation som minoriteterna hamnade i under 1900-talet.

Simon Wallengren

ÉRG som ljudtidning

Du vet väl om att É Romani Glinda sedan ett år tillbaka även finns som ljudtidning för dem som antingen är blind eller av andra orsaker har svårt att läsa. Berätta gärna för vänner och anhöriga om denna möjlighet.

Om du vill ha tidningen på en CD-skiva hör av dig till: red@romaniglinda.se

Maria Leissner
och Rosa Taikon.

Frukostseminarium på Forum för levande historia

I början av september arrangerade Studieförbundet Vuxenskolan ett frukostseminarium på Forum för levande historia med anledning av den senaste tidens händelser i Frankrike där myndigheterna massutvisar romer och river deras läger. Talade gjorde Rosa Taikon, Birgitta Olsson och Maria Leissner.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali Taikon

Anna-Karin Johansson ingår i ledningsgruppen på Forum för levande historia och är avdelningschef för producentavdelningen.

– Romerna drabbades hårt under andra världskriget, men deras Förtärlse glömdes bort och erkändes aldrig. De fick aldrig någon kompensation. Vi på Forum för levande historia har lyft denna problematik och vi ser detta som oerhört viktiga frågor. Det som sker i Europa idag är en skam.

Regeringens EU-minister Birgitta Ohlsson, som befann sig mitt upp i valrörelsen, talade om sitt engagemang i frågan.

– En av mina första läsoplevelser var när jag läste Katitziböckerna, men idag när jag besöker högstadieselever märker jag

att det är få av dem som läst dessa böcker. I en skola som jag besökte var det tio av 500 elever som hade läst en Katitzibok.

Hon berättade om situationen för romer i Europa idag, något som starkt engagerar henne.

– Det som sker med romer idag är skamligt. Det borde inte få ske i dagens Europa. Räcker det inte med att nazisterna försökte utrota romerna. Men det är inte bara i Frankrike som romerna diskrimineras, problemet är stort i många av de östeuropeiska länderna och romernas situation i Sverige är inte heller den bästa. Romer tvingas leva i ett skuggsamhälle och de diskrimineras inom alla områden, de är måltavlor för högerextremister som hetsar upp debatten i sina länder. Romer har ofta kortare livslängd

och är de fattigaste i Europa. Vi i Folkpartiet vill ha sanktioner mot alla länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna.

Birgitta Ohlsson menar att det kommer att krävas mer medel för att få in romerna i samhället. Hon tycker även att en större kunskap om romernas historia och kultur borde finnas tillgänglig.

– Det borde finnas en gemensam europeisk historiebok där även romernas historia finns med.

Maria Leissner, ordförande för Delegationen för romska frågor, var mycket nöjd med det knöckfulla seminarierummet på Forum för levande historia.

– Det är roligt att intresset för den romska frågan har vuxit så otroligt den sista tiden. Egentligen borde vi väl tacka president Sarkozy som med sina handlingar mot romerna i Frankrike har lyft frågan på en europeisk nivå. Det går inte att skilja de svenska romerna från de europeiska. Romerna är de sanna européerna och den romska kulturen har påverkat den europeiska mer än vi anar med musik och dans och det finns många

romska ord med i olika språk. Det har varit en mer positiv samverkan än vi är medvetna om.

Maria Leissner berättade om en romsk historiebok som Europarådet har tagit fram.

– Vi har låtit översätta den, berättade Maria Leissner.

Hon talade även om den romska historien i Europa, om hur romerna var slavar i Rumänien och att redan den första vågen av invandrande romer under 1000-talet diskriminerades.

– Redan tidigt kom det påbud från både stat och kyrka om att de skulle stötas ut ur samhället. Gustav Vasa skickade ut alla romer till Finland till exempel.

Den romantiska bilden av den nomadiska romen ifrågasattes.

– Det har aldrig varit ett fritt val för romerna att vandra. Den romantiska bilden av romer vid en lägereld med gitarr och sång är inte sann.

Och Maria Leissner tog även hon upp problematiken med att Förintelsen av romer fortfarande är okänd.

– I Auschwitz gasades 20 000 romer ihjäl. Jag hoppas att allt fler uppmärksammar den 2 augusti som uppmärksammar natten då 3 000 romer gasades ihjäl på en gång.

Maria Leissner uppmärksammade även det faktum att Sverige efter andra världskrigets slut fortfarande hade inreseförbud för romer.

– När de vita bussarna kom fylldes vi alla av en skamkänsla, men det kom bara två romska kvinnor till Sverige. Förmodligen visste man inte att de var romer. Inreseförbudet för romer till Sverige rådde fram till 1954. Eftersom Hitlers brott mot romerna fortfarande är okända känner vi ingen skuld. Det är idag fortfarande socialt accepterat att vara rasist gentemot romerna.

Maria Leissner menar att det är beklagligt att vi har ett U-land mitt i dagens Europa.

– Romer i Europa har få politiska representanter till skillnad mot högerextremisterna som till exempel det ungers-

ka partiet Jobbik. Men det är en stor lättnad att romernas situation nu har lyfts fram i media. Jag tycker det är jätteviktigt med att vi får till stånd en sanningskommission på EU-nivå. Det behövs en marshallplan för romerna.

Rosa Taikon, silversmed och romsk aktivist, var siste talare.

– Jag vill börja med att tacka dig Birgitta för att du har lyft de romska frågorna på EU-nivå. Idag är vi tillbaka i ett Europa på trettio-talet. Romerna jagas från land till land. I Berlusconi Italien bränner man ner romska läger, i Sarkozy Frankrike river man romska läger och utvisar romerna. I Östeuropa mördas och attackeras romer. Nyligen mördades en hel familj i Slovakien av en rasist. Min egen bror mördades här i Sverige under 60-talet.

Rosa Taikon tog upp vad det innebär för romerna med nationell minoritetsstatus.

– Vad ska vi med en nationell minoritetsstatus till, om den inte fungerar. Ytterst är all förändring av politisk karaktär. Det tog nästan 500 år innan vi

fick rätt till bostad i Sverige. Men det var det ingen politiker som kämpat för det, det var min syster Katarina Taikon som på 60-talet befann sig på barrikaderna och kämpade för romernas rättigheter. I Bryssel sitter gubbarna och kan inte komma överens om annat än att det tillåtet att diskriminera romer.

Rosa Taikon kommenterade även Reinfeldts svar när utfrågades av media om vad han sagt till Sarkozy vid sitt möte i Frankrike nyligen.

– Reinfeldt talade så elegant att man inte kunde förstå vad han svarade på frågan om han hade talat med Sarkozy om romernas situation. Han svarade varken ja eller nej på frågan. Och migrationsminister Tobias Billström kan inte få tillåtas att utvisa romer från Sverige för att de tigger. Det är inget brott. Alla poliser använder sig inte av sexslavar och alla romer är inte banditer, avslutade Rosa Taikon.

Hon visade sedan ett bildspel med gamla foton och tidningsartiklar och berättade om de svenska romernas historia under 1900-talet.

Rosa Taikon och Birgitta Ohlsson.

Demonstration mot rasism

På initiativ av bland andra Centrum mot rasism, Ungdom mot rasism, Romano Paso Research Centre och Det stora knytkalet arrangerades i mitten av september en manifestation på Sergels torg i Stockholm till stöd för romerna och i protest mot de massutvisningar av romer som sker i Frankrike.

Text: Bengt O Björklund

Foto: Rosario Ali Taikon och B. Veronika Portik

– Det är dags att höja rösten mot den senaste tidens massutvisningar av och attacker mot romer i Sverige och i Europa. Vi accepterar inte den systematiska diskrimineringen av en av Europas mest utsatta folkgrupper, sade Mariam Osman Sherifay från Centrum mot rasism.

Hon lyfte fram det som händer i Frankrike där över tusen romer har utvisats och där president Sarkozy i olika uttalanden har pekat ut den romska gruppen som orsaken till olika problem i samhället.

– Många av dem kommer från Bulgarien och Rumänien där de utsätts för systematisk förföljelse.

Men även Sverige har nyligen utvisat ett sjuttioal romer som är EU-medborgare. Orsak: tiggeri.

– Den svenska regeringen agerar tvedigt och möjliggör därför fortsatt diskriminering.

Detta menar Mariam Osman Sherifay tjänar inget annat syfte än att underblåsa den förföljelse som romer varit utsatta för i Europa under många hundra år.

– Idag utpekas romerna som en samhällsfara av politiker som försöker vinna poäng på hårda tag mot en redan hårt utsatt folkgrupp.

Mariam Osman Sherifay menar att den svenska regeringen nu måste stå upp mot den växande främlingsfientligheten i Europa.

– Vi måste sätta stopp för massutvisningar och kollektiva trakasserier mot romer. Enligt ledande EU-parlamentariker

strider många länders agerande mot EU:s stadga om de medborgerliga rättigheterna.

Mariam Osman Sherifay menar att det är dags att vända trenden.

– Europas historia borde vara påminnelse nog för att få Sveriges regering att agera kraftfullt inom EU och FN, sade hon.

Mariam Osman Sherifay kommenterade även den tystnad som råder i den svenska regeringen, särskilt när det gäller utrikesministern.

– Det är pinsamt att Sveriges kritiska röst i världen har förvandlats till ett veckobrev och en privat blogg under Carls Bildts tid som utrikesminister. En utrikesminister som ständigt åker jorden runt med tunghäfta om mänskliga rättigheter duger inte. Det är första gången vi har en valrörelse utan utrikespolitik och utan utrikesminister, avslutade Mariam Osman Sherifay från Centrum mot rasism.

Ann-Margrethe Liv, oppositionsborgarråd i Stockholm och ledamot i Vänsterpartiet, höll ett brandtal där hon talade om Stockholm som den stad i världen som behandlar sina romer bäst.

– Vi har bestämt att Stockholm ska bli den första europeiska staden där romer har ett politiskt inflytande. Om en enda rom diskrimineras så ska vi alla ställa oss upp och protestera. Inga romer ska behöva bli utvisade från Stockholm eller Sverige. Hellre då att vi utvisar Tobias Billström. Det är synd att han inte är här och kan berätta vad han vill göra för Sveriges romer, sade Ann-Margret Liv.

Viktor Famulson ordförande i Baltic Romani Union är rom och överlevde Förintelsen.

– Idag när jag tänker på Europa upptäcker jag att det Europa jag upplevde under kriget är på väg tillbaka. Det är samma känsla nu som då. Det som sker i Italien och i Frankrike idag påminner om det som skedde under andra världskriget. Detta är något vi inte kan tillåta! Det måste upphöra!

Näste talare var Kristna Socialdemokraters ordförande Peter Weiderud.

– I hela Europa växer krafterna som vill inskränka individernas fri- och rättigheter. Idag handlar det främst om muslimer och romer, imorgon vet vi inte vem det kommer att handla om. Men vår uppgift är inte bara att peka på Frankrikes skuld, utan främst att se till vårt eget agerande. Tobias Billströms försvar av Stockholmspolisens deportation är en del av samma politiska rörelse, sade Peter Weiderud.

Han menade att protesterna både från svenskt och europeiskt håll hittills har varit lama.

– Mänskliga rättigheter tycks inte ha någon plats i den svenska valrörelsen. Även Sverige har utvisat ett femtiotal romer med regeringens goda minne. Det är inte kriminellt att tigga eller musicera för att överleva. Romernas medborgerliga rättigheter måste få samma tyngd som alla andra medborgares, sade Peter Weiderud.

Maria Leissner, ordförande i den nu avslutade Delegationen för romska frågor, talade om Europa som en mardröm.

– Det vi ser idag är inte ett Europa av drömmar utan ett Europa av mardrömmar. Romer mördas, tvångssteriliseras och diskrimineras. Deras hem bränns ner

Mariam Osman Sherifay, Peter Weiderud, Hans Caldaras, Jan Eliasson och Maria Leissner.

och de fördrivs. Idag utpekas romer som en kriminell grupp av presidenter och statsmän. Kränkningarna av romers mänskliga rättigheter måste upphöra och nu tror jag, tack vare Sarkozys attacker, vi kan se en vändning. Vi är en del av en medborgarrättsrörelse för romerna och vi börjar bli många som reagerar. Vi kräver ett Europa fritt från antiziganism.

Gun Zacharias är av judisk härkomst och hon överlevde Förintelsen.

– Våldigt få känner till att en million romer utrotades under andra världskriget. Idag tycker fransmännen, precis som nazisterna gjorde, att de har rätt att sortera människor. Jag hoppas att denna demonstration är början på något stort, men det räcker inte. Vi måste alla kämpa för att romerna får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda.

Jan Hammarlund som inledde demonstration med sina sånger, är inte bara musikalisk historieberättare, utan också en sjungande historiker.

– Det är inte bara EU:s justitiekommisionär Viviane Reding som ser likheter med det som sker idag med det skedde under andra världskriget. Jag kom också att tänka på nazisterna i Tyskland när jag hörde vad som pågår i Frankrike, sade han innan han sjöng nästa visa.

Hans Caldaras, sångare och föreståndare för Romskt kulturcentrum i Stockholm, talade om skam.

– Det är en skam att vi inte har kommit längre i den mänskliga utvecklingen. President Sarkozy bedriver en häxjakt av människor på flykt. Det pågår en etnisk utsortering i Frankrike för att, som Sarkozy säger, stävja kriminaliteten i landet.

Under andra världskriget såg många människor på när romer och judar forslades bort utan att reagera.

– Idag är det likadant, bara att de utvisade inte hamnar i förintelseläger. I många EU-länder betraktas romer som icke-medborgare. De har inte alls samma rättigheter som alla andra medborgare. Barnen hamnar i särskolor där deras hopp och drömmar om ett dragligt liv snabbt tas ifrån dem. Senare i livet får de höra att de är sämre än andra människor för att de tvingas till att tigga för sitt uppehälle. Dessa utsatta människor faller också lätt i kloma på olika maffior som gör dem kriminella.

Hans Caldaras menar att det har skapats många lagar och regler enbart för att diskriminera romer att det inte är konstigt om romer har tappat sin tilltro till olika myndigheter och majoritetssamhället.

– Det som sker i Frankrike idag är oacceptabelt. Klappjakten på romer måste upphöra. EU har reagerat, men inte tillräckligt. Det som händer idag är inte ett romskt problem, det är ett samhällsproblem. Vi måste kunna bli delaktiga i samhället och inte få folket emot oss.

Viktor Famulson

Journalisten och författaren Maria-Pia Boëthius berättade om sitt engagemang i det som sker med romerna i Europa idag.

– Berlusconi och Sarkozy är de fegaste gubbar jag känner, sade hon.

Hon berättade att hon för många år sedan tillbringat en tid i Santes Marie de la Mer när romerna firade högtiden Svarta Sara.

– Det var då jag lärde känna romer för första gången och det var den bästa tiden i mitt liv, sade hon.

Även Maria-Pia Boëthius talade om likheterna med händelserna under andra världskriget.

– Det som hände då skulle aldrig få hända igen. Nu är det vår skyldighet att det inte blir så, men främlingsfientligheten breder ut sig. Det måste bli ett stopp för detta och Sveriges behandling av sina romer borde bli en valfråga, avslutade Maria-Pia Boëthius.

Förre utrikesministern Jan Eliasson och FN-chefens särskilda ambassadör för millenniemålen, talade om sitt engagemang i den romska frågan.

– Tage Erlander sade en gång att ”varje samhälle ska bedömas efter hur de tar hand om sina sämst ställda”. Jag är stolt över det arbete vi har gjort inom FN. I deklarationen om de mänskliga rättigheterna, första artikeln står det att ”alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap.” Detta är något som måste genomsyra varje sam-

Ann-Margrethe Liv

hälle. Idag kan vi känna vibrationer i marken på grund av en uppdelning av ”vi och de”. Vi måste alla känna skuld för att vi inte tidigare känt dessa vibrationer när det gäller romerna. Men jag är glad över de reaktioner som kommit från EU, över hur Viviane Reding känner skuld och indignation inför det som händer i Frankrike. Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter, Thomas Hammarberg, säger att detta även har rättsliga dimensioner.

Jan Eliasson pekade på vad som händer om vi inte bryr oss.

– Om vi blundar för det som händer, vad händer då? Vilken grupp är det som blir utsatt nästa gång? De politiker i Sverige som har hand flykting- och migrationsfrågor är inte ens pålästa om vad som har hänt romerna, sade Jan Eliasson.

Domino Kai, medarbetare på DO och romsk aktivist, talade till migrationsminister Tobias Billström.

– Tobias Billström, det kunde ha varit du som blev utvisad. Att tigga är inte ett brott, men romer förföljs över hela Europa för detta. Nyligen utvisades romer från Danmark. I Frankrike fortsätter utvisningarna. I Sverige bryter man mot deklaration om de mänskliga rättigheterna genom att utvisa romer. Konventioner och avtal verkar inte ha någon betydelse när det handlar om romer. Har vi inte lärt oss något av historien? Vi romer välkomnar Vivianne Redings ord. Hon hoppas på att kunna dra Frankrike inför domstol. Det skulle vara en stark markering.

Domino Kai

Siste talare denna kväll, som blev allt svalare och allt mörkare, var Gregor Dufunia Kwiek, ordförande i Romano Paso.

– Vi har inte samma rättigheter som andra medborgare i EU. I valrörelsen här i Sverige säger sverigedemokraterna att vi måste välja mellan pension eller migration. De sår rädsla. Men faktum är att ju äldre den svenska befolkningen blir, ju större blir behovet av människor som arbetar. Det innebär att det finns ett stort behov av invandrare som kan arbeta. Under sextioalet tiggde romerna i Sverige. De var fattiga, fick inte gå i skolan eller rätt till en bostad. I Rumänien är situation likartad idag.

Gregor Dufuni Kwiek menar att utvisningen av romer inte löser några problem.

– Det är att sopa problemen under mattan. Det handlar inte om romernas rättigheter, det handlar om mänskliga rättigheter, avslutade Gregor Dufuni Kwiek.

Mariam Osman Sherifay

En musikalisk familje-
föreställning om fördomar,
överlevnad och hopp!

FOLKTEATERN
GÖTEBORG

Katitzi

Efter Katarina Taikons böcker Dramatisering Emma Broström
Urpremiär 27/11 Biljetter ticnet.se Info folkteatern.se
Regi Lars-Eric Brossner Textas på arli vissa dagar. Mer info på hemsidan!

Thomas Hammarberg

De kämpar för romerna

Under temat: Romerna – Europas mest förtryckta minoritet, talade bland andra Thomas Hammarberg, Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter, på ABF i Stockholm i slutet av september. Han är mycket kritisk till hur Europa behandlar sina romer. Även Maria Leissner och Irka Cederberg talade. Tre icke-romer som kämpar för romernas sak.

Text: Yvonne Ihmels **Foto:** Rosario Ali Taikon

Thomas Hammarberg inledde med att tala om det serbkontrollerade området Mitrovici i norra Kosovo, efter kriget 1999, som var så hälsovådligt och djupt förorenat av bly att barnen har tagit svår skada.

– Det skulle behövas en stark insats för att avgifta barnen. Militären flyttades därifrån tämligen omedelbart, men lägret dit romer förvisas finns kvar, trots att det gått tio år sedan man upptäckte hur hälsovådligt det är att vistas där.

Läkare från WHO har varit där två gånger och uppmanat att lägret måste stängas.

– Hit till detta blyförgiftade läger i Kosovo kommer romer som förvisas från hela det rika Europa, en del av dem har förvisats från Sverige.

Thomas Hammarberg påpekade också att man kanske borde tacka Sarkozy för att han satt igång en debatt kring romernas situation i Europa.

– Han har åstadkommit en diskussion, inte minst i Bryssel. Det är därför nedsäende att EU-kommissionen beslöt att inte ta upp diskrimineringsfrågan. De menar att det "fanns ingen avsikt eller effekt när det gällde diskriminering".

Thomas Hammarberg menar att man inte följer EU-principen om fri rörlighet.

Han fortsatte tala om de händelser som satte igång förvisningarna och om den stigmatisering som sker. Uttalanden som att "en kriminell handling av fem begås av romer", leder till att man behandlar alla romer på samma sätt, oavsett om de är brottslingar eller inte. Thomas Hammarberg menar vidare att EU borde granska om inte detta är diskriminering.

– Det är påfallande hur lite kunskap om romernas situation som finns bland de politiker som sitter vid makten idag, sade han.

Thomas Hammarberg talade om nazisterna och Nürnbergrättegångarna. Att den

exakta siffran på hur många romer som mördades av nazisterna är okänt, men siffran en halv miljon är en uppskattning.

– Procentuellt sett är det lika många som antalet mördade judar, men i Nürnberg fanns ingen anklagelsepunkt när det gäller romernas umbäranden. Frågan om kompensation har kommit upp väldigt sent och väldigt få har blivit kompenserade ekonomiskt.

Thomas Hammarberg pratade om romernas situation historiskt sett i Sverige; hur de skickades runt från kommun till kommun. Barnen fick inte gå i skolan. Han berättade om Katarina Taikon, romsk aktivist och en storförfattarinna som lärde sig läsa först efter att hon fyllt 25. Han tog även upp steriliseringspolitiken, ransoneringskortet under kriget och svensk flyktingpolitik.

Vidden och djupet i antiziganismen bara ökar – alla stämplas.

– Antisemitismen har trängts tillbaka, men när det gäller romerna kan man tillåta sig att säga nästan vad som helst. Hur ska vi hantera antiziganismen och dess effekter? I Holland vill man i två kommuner registrera alla romer, och i Frankrike har man börjat ta fingeravtryck. I Sverige fanns en liknande registrering under kriget.

– På det sociala området ligger romerna långt efter, hälften av alla romska barn finns inte i skolan, minst hälften av alla vuxna är arbetslösa. De flesta romerna i Europa bor i slumliknande områden. Det finns cirka tolv miljoner romer. De är Europas största minoritet. 10 000-tals av dem är statslösa, många har inte ens en ID-handling. De kan inte identifiera sig, vilket ju i princip innebär att man kan förvisas vart som helst. Utan papper har man inte heller någon sjukvård, ingen skola för barnen, man jagas av polisen.

Thomas Hammarberg betonade vikten av att ge varje europé en identitet. Ett byråkratiskt hinder som rimligtvis borde gå att lösa i dagens Europa.

Kosovo sitter i ett sorts skruvstäd i EU, menar Thomas Hammarberg. De pressas av de rika länderna.

– Jag anser att man bör avbryta hems-kickandet av romer till Kosovo, säkerheten kan inte garanteras där.

Det kommer att krävas proaktiva insatser för att kompensera romerna, menar Thomas Hammarberg. Sverige måste gå tillbaka och se vad som har skett och ge någon form av erkännande.

Han tycker också att stockholmspolisen tolkar lagen alldeles för fritt. Han hänvisade till Ekots nyhet där man frågade Göteborgspolisen vad som låg till grund för deras beslut.

– De tolkar uppenbarligen lagen på ett helt annat sätt, men det är Tobias Billströms politik som ligger bakom detta.

Irka Cederberg talade om sin nya bok Född fördömd, Leopard förlag. Hon påminde om ghettoiseringen och det som händer i ett av de äldsta kvarteren i Istanbul där förmodligen ättlingar till de allra första romerna som kom till Europa finns och där man nu tömt och rivit näs-

tan alla hus utom de som är K-märkta. Mycket beror detta på att det är attraktiva kvarter. Bland annat ligger svenska konsulatet alldeles i närheten. Knappast några romer kommer att ha råd att bosätta sig i de nya hus som ska byggas där.

Isa Turan, representant för Svenska kommittén för mänskliga rättigheter i Turkiet bekräftar att romerna visserligen blir erbjudna andra lägenheter (i bästa fall), men att dessa ligger långt utanför centrum.

– Det är tack vare det centrala läget som många har kunnat försörja sig på den närbelägna marknaden, men det ges ingen möjlighet till detta om de måste flytta.

Irka Cederberg

Maria Leissner

Maria Leissner, ordförande i den avslutade Delegationen för romska frågor, talade om beredningen "Romers rätt" som nyligen gått ut på remiss till olika myndigheter och organisationer.

– Den har främst tre krav: En sänkningskommission måste inrättas, någon form av Marshallplan för Europas romer behövs och antiziganismen behöver kodifieras. Det är den enda socialt accepterade rasismen vi har idag, sade Maria Leissner.

Enheten för minoritetsfrågor på Länsstyrelsen i Stockholms län

Sedan den 1 januari 2010 har Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget ett gemensamt nationellt uppdrag att:

- **samordna** de minoritetspolitiska målen och följa upp så att minoritetspolitiken genomförs,
- **synliggöra** de nationella minoriteterna och sprida kunskap om deras rättigheter,
- **fördela** statsbidrag till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena för finska, samiska och meänkieli,
- **fördela** statsbidrag till nationella minoriteters riksorganisationer.

Länsstyrelsen har också ett tidsbegränsat uppdrag att:

- **ge stöd** till kommuner som påbörjat ett utvecklingsarbete med den romska minoriteten,
- **förmedla kontakter** mellan den romska minoriteten och ansvariga myndigheter.

För mer information

www.lansstyrelsen.se/stockholm/minoriteter
eller www.minoritet.se

Kontakt

minoriteter.stockholm@lansstyrelsen.se

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

TEMA: Romska massgravar i Ukraina

Potatisodlaren Sergij Romaniuk visar var massgravarna ligger.

Under sädesfälten i Ukraina

I ett samarbete mellan Södertörns högskola, den judiska organisationen Yahad-In Unum och É Romani Glinda gjordes i mitten av september fältstudier av massgravar och intervjuer av ukrainska ortsbor som var vittnen till nazisternas massmord på romer under andra världskriget. Under tredje dagen hölls konferens och workshop på universitetet i Kiev om hur arbetet ska gå vidare.

Text: Bengt O Björklund

Foto: Rosario Ali Taikon och B. Veronika Portik

Ukraina är ett mycket stort och platt land. Det är det första intrycket och bilresorna blev många och långa. Vi var fyra personer från ÉRG, fyra från Södertörns högskola, två från Yahad-In Unum i Paris och två från Rumänien som satt i minibussar på väg genom ett höstligt landskap med utblommade solrosfält och nyplöjda åkrar på väg mot Lutsjk.

Första dagen hamnade vi i den lilla byn Ratne. Vi vandrade längs en liten byväg med små typiska hus.

En gammal ukrainsk gumma dyker upp i en trädgård och börjar prata med oss

och sedan kommer även hennes man. Han berättar hur han för några år sedan skulle bygga ett hus. När han började gräva för att lägga grunden hittade han en massa ben och kranier.

– När jag upptäckte de där benen förstod jag vad det var som hade hänt där och att jag inte skulle kunna bygga där, sade mannen.

Han visade oss platsen där man tidigare tagit lera för tegelstenstillverkning. Det var säkert lättgrävt där och passade nazisternas syften. Men vid tiden för mordet hade insamlandet av lera på den här platsen upphört.

I början av gatan bor fortfarande Nikolaj Pinkevich. Han föddes den 5 november 1928 i Ratne och är alltså 82 år idag. Det är han som äger marken där byvägen ligger. I början av fyrtioalet var det ett hus av några få i början av vägen. Han var tonåring då och ute för att ta korna på bete när nazisterna dök upp med en samling romer.

– Det var sommar. Romerna som nazisterna tog var inte från trakten. Jag vet inte hur de samlade ihop dem, men jag vet att de var cirka 60 personer.

Romerna tvingades mot graven med hjälp av hästar.

– De tvingade oss att gräva, berättar Nikolaj. Och romerna fick marschera nakna cirka trettio, fyrtio meter fram till det grävda hålet. Sedan sköts de. De som inte föll direkt ner i hålet, sparkades i.

Hålet var cirka tio meter brett. Nazisterna hade hjälp av ukrainsk polis. Sedan tvingades byborna även att skotta

igen hålet och romernas kläder brändes i en stor eld.

Några månader innan hade en grupp judar mött samma öde på samma plats, bara några meter från den plats där romerna vilar än idag.

Men nazisterna började med att döda ukrainare när de först kom till Ratne.

– De dödade tre av mina bröder för att de inte ville hjälpa till med att gräva en massgrav för judarna. Det slutade med att judarna själva fick gräva sin egen grav.

Den romska massgraven täcktes bara nödortfigt innan vintern, men när våren kom började det jäsa under det tunna jordtäcket.

– Det var korna som först reagerade. De råmade och råmade och då såg vi hur jorden var full av blod. Det började lukta mycket illa. Vi lade på ett tjockt täcke med jord och lera.

David Gaunt, professor i historia på Södertörns högskola, menar att nazisterna inte alls brydde sig om att byborna såg vad det var som hände.

– När jag tidigare har besökt judiska massgravar har de legat mer avlägset till, vid en skogskant eller så. Men här kunde ungdomar och barn se vad det var som hände. De kunde räkna offren och de visste att det var romer.

Patrice Bensimon från Yahad-In Unum, berättar samtidigt lite om sitt arbete med att finna massgravar.

– Vi utgår mycket från de olika arkiv som vi nu har fått tillgång till, bland annat de sovjetiska där även KGB:s arkiv numera är tillgängliga för oss. Vi trodde i början att mycket av det som stod i arkiven skulle tas med en nypa salt, eftersom så mycket var propaganda, men efter att ha pratat med ett stort antal vittnen har vi funnit och de ofta är mycket överensstämmande. Ett problem är att det har funnits många gravplundrare som har varit ute efter offrens smycken och pengar.

Ett av Yahad-In Unums syften är att skydda de olika massgravarna i Östeuropa. För att kunna gräva och verkligen dokumentera vad som gömmer sig under

Patrice Bensimon visar Micha var den romska massgraven ligger.

marken krävs tillstånd av olika slag, främst från de judiska eller romska föreningar som finns i området.

– De är dessas organisationer som måste förhandla med de lokala myndigheterna om de vill utforska massgravar-

na. Vi vill bara markera var de finns.

I dagsläget har Yahad-In Unum funnit cirka 30 romska massgravar i Vitryssland, Ryssland och Ukraina.

I området runt Ratne finns det inga romer idag.

Hemma hos Nikolaj Pinkevich.

Sergij Romaniuk berättar om vad som hände romerna under kriget.

Separata Massgravar

Efter en stadig ukrainsk lunch på ett vårdshus fortsatte vi mot Kiselin där vi träffade Sergij Romaniuk, född 1930, på hans gård. Bredvid en nygrävd jordkällare med nyskördad potatis berättar han om hur romerna massmördades. Han var tretton år när det hände. Året var 1943, året innan ryssarna anlände.

– Det var strax före jul. Jag vet inte varifrån romerna kom, men det var inte härifrån. Vi hade ingen polis i Kiselin då, så det var polisen i en grannby som fångat dem. Det var cirka tjugo personer.

Det fanns en liten skog i närheten av byn där en grupp resande romer brukade övernatta på sin väg. Det var förmodligen där som de fångades.

– Romerna var goda smeder och populära för sin smidesskicklighet, berättar Sergij Romaniuk.

Även i Kiselin tvingades byborna till att

gräva gravar. Cirka tio män tvingades till detta arbete. Och precis som i Ratne var det judarna som sköts först och sedan romerna. Ortsbefolkningen tvingades även att med sina vagnar transportera romerna till platsen där de skulle avrättas. Bland de mördade fanns både kvinnor och barn. Sergij Romaniuk såg aldrig själva avrättningen, bara hur byborna åkte iväg med romerna i sina vagnar. När judarna mördades åkte de iväg i åtta vagnar och han ville följa med för att se vad som skulle hända, men han fick inte för sin mamma.

Romer och judar fick alltså separata massgravar. Judarna mördades under sommaren och romerna på vintern.

– Det fanns en judisk kvinna bland nazisternas fångar som ropade ”Döda mig inte, jag är kristen”, minns Sergij Romaniuk. Men de sköt henne ändå.

Under två dagar låg romerna döda på

marken innan byborna begravde dem. Avrättningsplatsen ligger ett par kilometer från Sergij Romaniuks gård. Idag odlar man ovanpå dessa gravar. Det finns inget som visar på vad som en gång har hänt här och på vad som fortfarande vilar i jorden.

– När vi undrade om vi verkligen skulle odla ovanpå massgravarna fick vi till svar av kommunistpartiets företrädare att börja så.

Idag är det omöjligt att se exakt var dessa gravar ligger, men de måste vara djupa eftersom inga kvarlevor har dykt upp när jordbruksredskapen har bearbetat jorden.

Sergij Romaniuk berättar att det var Krustjev som förbjöd romerna att resa runt och tvingade dem att bli bofasta.

– Det är därför som det bor så många romer i staden Torchyn med omnejd idag.

Sergij Romaniuk följde sedan med i vår minibuss för att visa var gravarna fanns. Färden gick långsamt över guppiga landsvägar tills vi kom fram till stora fält som sträckte sig så lång ögat kunde se. Vid kanten till ett av dessa fält pekade Sergij Romaniuk.

– Där ligger judarna begravda och där borta vid vägkanten ligger romerna.

Patrice Bensimon har tidigare varit på denna plats.

– Vi var här med metalldetektor och fann många patroner i marken där massgravarna ligger. Det är så vi brukar arbeta. Vi har med oss Micha som är en vaxexpert och som har arbetat för Yahad-In Unum sedan starten. Han kan även säga vad det är för vapen som har använts.

David Gaunt menar att det är samma förfarande som tidigare. Nazisterna har mördat både romer och judar, begravt dem i massgravar nära varandra, och åter igen, det finns inget minnesmärke eller något annat som visar på vad som har hänt på den här platsen.

– Anledningen till att nazisterna använde sig så ofta av odlad mark var att det var lätt att gräva där. Det är mycket skrämmande att tänka sig situationen. Det finns ingen bebyggelse här och man föreställa sig att både romer och judar

viste att de skulle dödas. Det fanns absolut ingen möjlighet att springa härifrån utan att bli upptäckt. Det här är verkligen ett "Killing Field", säger David Gaunt.

– Det går inte att flytta alla dessa kvar-

levor från alla dessa olika platser, men vi kan se till att de märks ut och att de får plaketter eller minnesmärken som berättar vad det är som har hänt.

Ett av problemen med detta är alla till-

stånd som krävs från bland andra markägarna och olika lokala myndigheter och de lokala romska organisationerna.

– Men det är bland annat för deras skull som vi är här, säger David Gaunt.

Möte med romer i Torchyn

Nästa dag åkte vi i minibussen till Torchyn. Enligt vad många berättat skulle det bo många romer i denna stad. Och mycket riktigt. Vi hann bara parkera bilen så dök det upp romer som började prata med oss. Det visade sig att just dessa romer var barnbarn och barnbarnsbarn till de romer som förvisades från Rumänien till Transnistrien under andra världskriget. En av de unga romer som pratade med oss heter Petja. Han berättar att han och hans mamma är födda i Torchyn. Hela hans familj bor och arbetar i staden. Självt är han nu gift och har barn.

– Jag tillhör en av de familjer som blev kvar på vägarna efter andra världskriget. Mina föräldrar har inte berättat så mycket för mig om hur det var när de förvisades från Rumänien.

En annan rom dyker upp. Han heter Kolja och är ukrainsk rom.

– Många av mina släktingar mördades av nazisterna under kriget, säger han.

Nu har det blivit en mindre folksamling av romer på det lilla torget och alla vill prata. En av männen berättar att de säljer kläder på olika marknader.

– Våra föräldrar var smeder och plåtslagare, säger han.

– Vi har fullföljt vår skolutbildning som alla andra i det här landet, men vi får inga jobb, berättade en annan romsk man.

På torget ligger också ett museum över Torchyns historia. Eldsjälen bakom detta museum är Hryhory Hurtovy. På museet är det mest den stereotypa bilden av romer som visas, men han berättar att han minns hur nazisterna tog romerna utanför staden och avrättade dem. Hur romerna, till skillnad mot judarna som accepterade sitt öde, försökte fly.

Romer på torget i Torchyn.

Efter alla romska möten på torget insisterade Olga, en bastant romsk kvinna, på att vi skulle följa med henne hem på te. Det gjorde vi. Det var ett enkelt hus som sett bättre dagar, men värmen hos paret

som bodde där gick inte att ta miste på.

På eftermiddagen var det åter dags för ett långt körpass tillbaka till Kiev där det skulle bli en konferens på universitetet dagen efter.

På te hemma hos Olga.

Här smider arbetsgruppen nya planer.

Hur ska vi gå vidare?

Konferensen inleddes i en stor aula med många studerande på åhörarplats. Ann-Catrin Jungar, chef för forskarskolan BEEGS (Baltic and East European Graduate School) på Södertörns högskola hälsade alla välkomna och David Gaunt inledde.

– Romer är ett hett ämne idag med tanke på vad som händer i Frankrike, men det som har hänt romerna genom historien ger fortfarande upphov till bråk mellan länder. Det sätt som de har behandlats är hemskt. Vi har just besökt olika platser där det finns romska massgravar och intervjuat vittnen för att ta reda på vad det var som hände.

En av dem som inspirerat till detta arbete är Patrice Bensimon.

– Yahad-In Unum började sitt arbete 2004 som en dialog mellan judar och katoliker. Från början fokuserade vi bara på vad som hände med judarna och den förintelse de utsattes för i Östeuropa, men sedan ett tag tillbaka fokuserar vi även på vad som hände med romerna. De delade ju samma öde med judarna och vi kan inte blunda för det faktum att det var många romer som dödades av nazisterna under andra världskriget. Vi har funnit att romerna har mördats på många olika

platser som ockuperades av nazisterna.

Fred Taikon berättade om hur svårt det är att sätta ljus på den romska Förintelsen där så många som 1,5 miljoner romer kan ha dödats. Rosario Ali Taikon presenterade É Romani Glinda, både tidningen och organisationen. Han berättade om alla de projekt och utställningar som organisationen genomfört. David Gaunt fortsatte sessionen.

– Detta är ett unikt samarbete mellan den akademiska världen och olika NGO:s, romska organisationer, katolska och judiska. Ingen har någonsin gjort detta arbete. En av dem som inspirerat till detta arbete är Luminita Ciobas, vars film ”Romska tårar” är mycket värdefull information.

Luminita Cioaba tog över mikrofonen.

– Jag är här för att jag är barn till överlevare från de hemska strapatserna i Transnistrien. Det har varit svårt att bära på och känna till det som hände i det förflutna. Det var därför jag kände mig tvungen att göra dokumentären ”Romska tårar”, med intervjuer av överlevare från den okända Förintelsen i Transnistrien.

Workshop

Efter kaffet var det dags för workshop. Vi hade fått låna rektorns eget konferensrum

för dagen. Patrice Bensimon inledde.

– De sovjetiska arkiven är en stor källa med information, men den största källan är de vittnen som vi träffar på och som kan berätta om vad det var som verkligen hände. Washington Holocaust Museum har kopierade arkiven från Sovjet Extraordinary Commission när de blev tillgängliga. Vi hittar även information om vad som hänt romer och judar i de nazistiska arkiv som finns kvar.

Arkiven i Sovjet Extraordinary Commission kom till för att utvärdera de skador som nazisterna under ockupationen förorsakat de människor som nu befann sig under sovjetiskt territorium, vilka som var förrädare och vilka som var offer. Man dokumenterade också var brotten skedde.

– Vi söker också information i alla de lokala arkiv som finns runt om i Vitryssland, Ryssland, Polen, Tyskland och Ukraina. I dessa arkiv uttalar sig bland andra läkare som öppnat massgravar. De kan säga vilka som dödades och hur. I Lutsj till exempel fann vi mycket information om dödandet av romer. Ett ögonvittne minns hur arton romer sköts ihjäl. Senare när han återvände fann han en stinkande massgrav. Ett annat fall handlar om hur romer, judar och kommunister mördades i en gruva. I ett getto i Sarny dödades 2 000 romer. De bodde i läger med judar. En annan historia handlar om en jude som rymde därifrån med hjälp av några romer. Vi kan också finna information i KGB:s arkiv. I all denna information kan vi ana hur många romer som dödades, men det finns sällan några namn. Ofta har man intervjuat judar, när det gäller identifiering, men inga romer.

Idag finns många av dessa arkiv över-satta på Yahad-In Unums center i Paris.

– Vi vet idag inte hur många romer som mördades av nazisterna, bara att det var väldigt många.

Luminita Cioaba berättade om sin film ”Romska tårar”, om de umbäranden som romerna tvingades till av både de rumänska myndigheterna och nazisterna.

– De romska överlevande från Transnistrien fick aldrig någon ekono-

misk kompensation efter kriget, sade hon.

Viorel Achim från Nicolae Iorgas historiska institut talade om rättegångarna mot krigsförbrytare efter andra världskriget.

– Några av rättegångarna som startade 1945 var mycket specifika när det gäller judar, men inte när det gäller romer. Runt floden Bug fanns cirka 25 000 romer som förvisats dit. De rumänska arkiven är mycket uttömmande när det gäller dessa människor. Vissa romska samhällen i Transnistrien överlevde de hemskheter som skedde, beroende på de lokala myndigheternas inställning.

Viorel berättar om hur tyskar som flyttat in i Transnistrien för att förtyska landet dödade romer och brände deras hem.

– Men efter kriget tvingades de allihop att flytta tillbaka till Tyskland.

Rumänien använde Transnistrien som dumpningsplats för judar och romer.

– Antonescu ville rena Rumänien från dessa människor, men även andra minoriteter deporterades till Transnistrien. Av en population av 500 000 romer på den här tiden, var det 25 000 som deporterades till Transnistrien.

Romerna på Krim

Mikhail Tyaglyy från det ukrainska centret för förintelsestudier och chefredaktör för tidskriften Förintelse och modernitet talade om sitt specialområde: Krim.

– Krimområdet var under den här tiden under militärstyre och 1939 fanns det cirka 2 000 romer registrerade i området, men förmodligen var de många fler. De levde i egna samhällen, men det fanns också nomadiska romer. De var inte alls lika integrerade som de bofasta romerna. De var spådamer och teaterfolk och de hade tämjta olika djur.

Tatarerna på Krim under den här tiden var inte alls förtjusta i blandäktenskap med romer, men de levde ändå i samsamhet med varandra. De gick till exempel till samma moské.

– När nazisterna kom till Krim 1941 hade de redan utrotat många romska samhällen på vägen. De försökte också

att registrera alla judar och romer som de mötte.

Redan i december 1941 bestämdes det att judar och romer skulle utrotas.

– Vi har dokument som visar att tatarerna på Krim försökte stoppa nazisternas dödande av romer. En orsak till detta var att de var muslimer. Romerna försökte ibland säga att de var tatarer eller turkmen och att de var muslimer och de hade en egen imam som gick först. Vid ett tillfälle tog en borgmästare med sig stadens romer till den tyska kommandanten och de fick dra av sig byxorna för att bevisa att de var muslimer. De blev inte dödade. Men det finns många historier om hur tatarerna räddar romerna. Kanske för att de var grannar, vänner eller arbetskamrater.

Men många romer dödades av nazisterna.

– I en stad dödades cirka tusen romer och många romer dödades i små byar ute på landsbygden. Nazisterna dödade även romer som sedan länge arbetade och bodde på de stora kollektivjordbruken. Att de var bofasta och arbetade spelade ingen roll. De pekades ut och avrättades. Men det fanns också byar där alla romer klarade sig undan nazisternas utrotning.

Det är svårt att beräkna hur många romer som överlevde nazisterna härjningar på Krim.

När ryssarna kom till Krim 1944 deporterades alla tatarer till östra Sovjet,

bland annat till Uzbekistan.

– Många av de romer som var kvar var assimilerade och många av dem blev förmodligen deporterade tillsammans med tatarerna. Under åren 1944 och 1945 fördes många diskussioner om vad man skulle göra med dem som deporterats av misstag. Cirka tusen människor påstod att de inte alls var tatarer. Men jag har ingen aning om hur mycket man kan lita på denna information. Det kan ju givetvis också röra sig om tatarer som vill återvända och påstår att de är något annat.

26 massgravar

Den siste föreläsaren var Andrej Kotlijarchuk från Umeå universitet. Han har studerat romernas situation i Vitryssland under andra världskriget.

– Cirka hälften av romerna i Vitryssland har förmodligen dödats av nazisterna under kriget. Det är svårt att finna information om detta i arkiven eftersom man inte skriver vilken etnicitet de dödade har.

Det fanns många olika grupper av romer i landet vid den här tiden. Baltiska romer, "polska" romer, "ryska" eller vitryska romer, pinkska romer, "berniki" – ungerska romer och "mukany" – ukrainska romer.

I Vitryssland finns det tre minnesplatser över ställen där det finns romska massgravar.

Rosario Ali Taikon, Luminita Cioaba, Fred Taikon, Patrice Bensimon, B. Veronika Portik, Andrej Kotlijarchuk, Viorel Achim, Yuliya Yurchuk, Bengt O Björklund, David Gaunt och Mikhail Tyaglyy.

– Men i Vitryssland har 26 romska massgravar hittats. Jag skulle vilja att alla dessa blev till minnesplatser med monument eller plaketter, sponsrat av Vitryssland och EU. Men det finns många fler massgravar som vi måste finna.

Viorel Achim berättar om att i Rumänien finns det inga monument eller minnesplatser där romer mördats.

– Vi har många minneplatser för de

judiska offren, men inga för romer. De judiska monumenten har rest av judiska organisationer och församlingar. Kanske är det de romska organisationerna i Rumänien som ska se till att det även finns romska minnesplatser.

Andrej Kotlijarchuk berättar om en vitrysk polischef som togs till fånga 1966.

– Han erkände då att han mördat många romer, hur han först tvingade dem

att sjunga och dansa för honom innan han brutalt avrättade dem.

Den första romska byn etablerades cirka 1870 i Vitryssland. Under åren 1926-1938 fanns det sju romska skolor och elva etniskt romska kolchoser i sovjetiska Vitryssland.

David Gaunt var märkbart nöjd med dagen och hela resan.

– Vi har kommit långt, men vi har mycket kvar att göra, sade han.

Bakgrund:

Tystnaden runt den romska Förintelsen har sedan andra världskriget varit kompakt och fullständig och antalet romer som dödats av nazisterna har, kanske med flit, underskattats. Det talas om att mellan 500 000 och 800 000 romer mördades av nazisterna, men många romer och andra menar att det kan röra sig om så många som 1 500 000 romer. En av anledningarna till att det är svårare att räkna de romska offren är att de i de flesta fall inte avrättades av den dödsindustri som malde på i Polen under kriget, utan helt enkelt mördades på plats, eller samlades ihop på landsbygden och sköts framför en jättelik grav. Detta var särskilt vanligt i de östeuropeiska länderna Ryssland, Vitryssland och Ukraina, men skedde även på många andra håll i Europa. ”Judarna tillhörde ju samhället, det gjorde aldrig romerna”, menar Andrej Kotlijarchuk från Umeå Universitet. Romerna dödades ofta av armén och de dokumenterade sällan vad de gjorde.

Vid utställningen Holocaust by Bullets, en dramatisk utställning som startade på Forum för levande historia i januari 2009, träffade Fred Taikon den katolske prästen Patrick Desbois från Frankrike. Patrick Desbois startade Yahad-In Unum 2004 för att underlätta förståelse och samarbete mellan katoliker och judar. Organisationens största initiativ är fleråriga insatser för att systematiskt kartläg-

ga och dokumentera varje enskild plats där judiska massavrättningar har skett av nazistiska mobila dödsenheter i östra Europa under andra världskriget.

Under detta möte med Patrick Desbois pratades det om romska massgravar och Patrick berättade att det fanns många sådana, men att de i första hand märkte ut judiska massgravar i Östeuropa.

Ur detta växte tanken på att dokumentera även de romska massgravarna och samarbete inleddes i vilket även Södertörns högskola så småningom blev delaktiga.

Samtidigt som Holocaust by Bullets visades på Forum för levande historia visade ÉRG en utställning på Romskt kulturcentrum i Stockholm med fotografier och en film av Luminita Cioaba, en romsk aktivist som intervjuat flera hundra romska offer från andra världskriget, romer från Rumänien som tvingades i exil till Transnistrien där tusentals av dem dog av svält, kyla och i tyfus.

Några dagar efter att dessa två utställningar startats började en tredagarskonferens på Stockholms universitet under temat Diskriminering och förföljelse av romer. Där framkom det att händelserna kring romernas Förintelse

under andra världskriget var mycket undermåliga och knapphändiga. Och det fanns lite kunskap om vad som hände romerna under andra världskriget.

Som ett led i en förprojektering flög medarbetare från ÉRG tillsammans med doktorander och forskare från Södertörns högskola till Kiev i Ukraina den 19 september. I Ukraina möttes de av folk från organisationen Yahad-In Unum och forskare från Rumänien. Under två dagar intervjuades vittnen till massavrättningar, vittnen som också kunde peka ut var massgravarna låg. Den tredje dagen hölls konferens och workshop på universitetet i Kiev där man diskuterade hur Projektet är tänkt att dokumentera så många romska massgravar som möjligt och resa en minneplakett vid varje massgrav. I Ukraina finns det idag två minnemonument över romska massgravar och ett tredje är på väg.

Utställningen "Den okända Förintelsen" på RKC 2009.

Gypsy Lore Society i Lissabon

Text: Gunilla Lundgren Foto: Bengt O Björklund

Gypsy Lore Societys årliga konferens hölls i år mellan den 8-10 september i Lissabon. Temat var "Gypsies/Roma in the XXIst Century". Bland de många talarna fanns några svenskar, Angelina Dimiter Taikon, Mikael Demetri, Christina Rodell, Charles Westin och undertecknad; Gunilla Lundgren. Andra talare som är välkända i Sverige var bl.a. Thomas Acton (England), Dieter W. Halwachs (Österrike) och Elena Marushiakova (Bulgarien). Varje seminarium var bara trettio minuter långt, så det gällde att vara bra förberedd och tala koncentrerat. Tyvärr läste många av föredragshållarna innantill och då blev det lätt långtråkigt.

En annan kritisk synpunkt är att det var för få romer bland talarna och deltagarna. Angelina Dimiter Taikons, Mikael Demetris och Christina Rodell berättade dock intressant och levande om en pågående studie där de intervjuar äldre Kelderash romer i Sverige om deras liv, upplevelser och traditioner. Charles Westins seminarium var också intressant. Han redogjorde för sina teorier om hur fördomar och stereotyper om romer och resande uppkommit och förts vidare genom århundraden.

Själv berättade jag om böcker jag skrivit tillsammans med romer, främst om "Aljosha-boken" och Sofia Z 4515. Den senare är en seriebok om Sofia Taikon som överlevde Auschwitz.

Janna Eliot från England hade ingen egen föreläsning, men hon var en aktiv deltagare i diskussioner och samtal. Hon berättade att hon fortsätter att skriva böcker, sjunga, dansa och hålla föredrag om romsk kultur. Men böckerna är svåra att få förlagda så nu har Janna Eliot börjat ge ut sina texter själv. Hon låter trycka dem i små upplagor i rikt illustrerade häften som hon hoppas att skolorna ska köpa.

En föreläsning som jag själv uppskatta-

de handlade om den brutala rivningen av romska kvarter i Istanbul. Buket Sahin från Turkiet visade foton och berättade engagerat och samtidigt sakligt om det nu helt förstörda kvarteret Kuştepe.

Som jag redan skrivit var det alldeles för få romska deltagare på konferensen. Däremot var romer synliga på Lissabons gator och torg som skoputsare, försäljare av billiga kläder och tiggare.

José Bastos, själv från Portugal, bekräftade i sitt föredrag bilden av Portugals romer som extremt fattiga. I sin föreläsning hävdade han att portugisiska romer skiljer sig från spanska romer genom att de lever helt utanför samhället. Spanska romer/Gitanos är t.ex. välkända genom flamencon och får därigenom ett kulturellt erkännande. Så är det inte i Portugal, där bilden av romer är mycket negativ. José Bastos redogjorde för en undersökning där man tog reda på olika folkgruppers ekonomiska situation genom att titta på hur de har det i sina hem. Man frågade romer samt familjer från Angola, Mocambique, Indien, Cap Verde bl a om de hade gasspis, kylskåp, värme, tvättmaskin.

När man undersökte förekomsten av kylskåp i hemmen saknade 9 % av familjerna från Mocambique kylskåp medan siffran för romerna var 66 %. Vad gällde centralvärme saknade 68,9 % av indierna element, i romska familjer saknade 98,2% uppvärmning. På fråga efter fråga var romerna fattigast. När de olika grupperna fick skatta om de var "rika", "fattiga" eller "varken rika eller fattiga" beskrev sig 22,3 % av indierna som mycket fattiga. Siffran för familjer

från Angola var 49,1% medan 87,1 % av romerna ansåg sig vara mycket fattiga.

Lissabon är en trevlig stad, byggd på kullar och med stadsdelar av helt olika karaktär. I den äldre stadsdelen Alfama kunde man lyssna till fadomusik varje kväll. Ordet fado kommer från det latinska fatum = profetia och det sjungs mycket känslösamt av en sångare/sångerska till ackompanjemang av gitarr. En kväll besökte jag ett traditionellt fado-café med sex oerhört skickliga och samspe-lande män på gitarr. Då och då gav herrarna en vink till någon i publiken eller serveringspersonalen som fick ställa sig upp och sjunga. Efter tre sånger inbjöds en ny sångare/sångerska.

Här vill jag påminna om att den mest berömda fadosångerskan på 1800-talet var Maria Severa, med romsk far och portugisisk mor. Maria Severa bedårade och förvånade Lissabon med sin skönhet och sin uttrycksfulla sång och hon räknas som en stor romsk fadosångerska.

Efter konferensens slut åkte jag till havet för att njuta av Atlantens vågor. De var dock så häftiga att sanden under mina fötter försvann och jag drogs ut i havet. Livrädderskan Lilian såg min belägenhet, sprang ut i vågorna och drog upp mig! Det var ett dramatiskt och lyckosamt slut på min Gypsy Lore Society-resa.

TVå romska flickor i Kuştepe, Istanbul.

Máté Balogh, Pál Nyári, Gréta Ádám, Viktória Vévári, Judit Benedek, Kenneth Ritzén, Rosario Ali Taikon, Edeít Köszegi, Rosa Taikon, Norbert Káló och Dora Kovács.

Teater ska ändra på attityder

Inom projekt SOS-romer arbetar man för attitydförändringar gentemot romer. Sedan starten i våras med besök i Ungern var det dags för ett besök i Sverige av de bägge ungerska ensemblerna Caravan och Kolibri. Teater Caravan är en romsk teater.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali Taikon

Under tre dagar anordnades ett antal aktiviteter inom projektet SOS-romer i Stockholm nyligen. Besökare från de ungerska ensemblerna Caravan och Kolibri erbjöds aktiviteter och olika besök runt om i staden. Den första dagen var man bland annat på Romskt kulturcentrum i Stockholm där projektledaren Judit Benedek talade med de romska barnen som var på danskurs om teater och om möjligheten att starta teaterkurser på centret. Rosario Ali Taikon, som också arbetar inom projektet, visade bilder från resan till Ungern och berättade om alla människor de träffat och platser de besökt. Han talade också om projektet.

– När Judit kom till oss och föreslog detta projekt tyckte vi inom föreningen É Romani Glinda att det var ett bra projekt. I projektet arbetar vi för romer både i Sverige och i Europa. Ett av målen med projektet är opinionsbildning. Ibland kan det bli för mycket arbete mot politikerna och för lite opinionsbildning gentemot

majoritetssamhället. Hur viktigt det är med opinionsbildning syns tydligt när man ser framväxten av de högerextrema partier som har röstats in av folk i olika länder i Europa.

Kvällen avslutades med en dokumentärfilm om resan till Ungern.

Under dag två besökte man bland annat Moderna museet för att titta på Anna Riwkins fantastiska fotografier av romer från femtiotalet. Inbjudna gäster var Rosa och Fred Taikon.

Det var Fred Taikon som höll upp bilderna ur Modernas arkiv och berättade vilka det var som fanns med på fotografierna. Till största delen var det släktingar till Fred och Rosa som visades på bilderna. Ofta hördes muntra rop och envisa diskussioner över vilka som egentligen var med på bilderna.

Det var Anna Tellgren, intendent på Moderna, som tagit fram bilderna.

– Det som vi kan visa är en del av Anna Riwkins produktion på cirka 40 000 negativ som vi har här på

Moderna. Av dem är cirka 200 på romer från femtiotalet.

Fred Taikon som länge sökt efter dessa bilder trodde att de fanns någon helt annanstans.

– Jag har trott att dessa bilder fanns någonstans i Tel Aviv. Det är mycket roligt att nu äntligen få se dem. Anna Riwkin rörde sig länge i vår familj. I boken Zigenarväg som hon gjorde med Ivar Lo Johansson var min familj med på resan till Santes Maries de la Mar med bland andra Anna och Rigo Lajos. Det var året efter att Sverige öppnat upp gränserna för romer.

Fred och Rosa berättar glatt och gärna om bilderna som visas, bilder från olika läger, marknader och hem.

Anna Tellgren berättar att bilderna ofta används på olika sätt. Hon är också mycket nöjd med att få personerna på dessa foton identifierade.

När foton på Katarina Taikon dyker upp stiger stämningen markant runt bordet. Det diskuteras flitigt och Judit får ligga i med den ungerska översättningen.

På förmiddagen den sista dagen gjorde sällskapet besök på en skola i Rinkeby med dramapedagogen Domino Kai. På eftermiddagen hamnade man sedan på Interkults lokaler i Stockholm under tema ”Vad hände efter Katitzi?” Judit Benedek inledde.

– När jag besökte Rosa Taikon i Ytterhogdal och ställde frågan till henne: Vad hände med alla romska kvinnor efter Katitzi?” tittade hon på mig med stora ögon och svarade ”Det har jag aldrig tänkt på. Det måste vi jobba med.”

Katarina Taikons böcker har varit viktiga för Judit.

– När Katarina Taikon var som mest förtvivlad sade hon ”Om det ska till en förändring måste vi börja med barnen.” Och det var startskottet för Katitzi-böckerna.

Sedan höll Rosa Taikon sitt föredrag om romernas historia i Sverige, om den utsatthet och rasism de fått stå ut med under 1900-talet, om hur hon och

Katarina kämpade för romernas rättigheter under 60-talet.

Rosario Ali Taikon presenterade *É Romani Glinda*, både tidningen och föreningens verksamheter.

Judit fortsatte med att berätta om projektet SOS-romer.

– Jag har bland annat jobbat med Suzanne Osten som under 60-talet arbetade med barnteater. I den pjäs som jag nu håller på att skriva om en ung romsk flicka kommer jag att ha audition och om jag hittar en romsk tjej som kan spela teater professionellt är jag nöjd, men jag tror det blir svårt.

Suzanne Osten menade att man kunde kanske ta in lokala romska för-
mågor från den plats där man spelar.

– Till exempel i en final och föreställningen skulle kunna sluta i hur det är att vara en romsk tjej idag, sade hon.

Katitziböckerna startade nästan en väckelserörelse på sin tid och de lever fortfarande kvar.

– Det är inte fel att ta upp Katitzi igen, men dagens barn vill ha historier i nutid. Pjäsen måste vara spännande och alla barnen måste känna igen sig. Man kan skoja med myterna, man kan göra folklustspel, musikaler och pilsnerfilmer som publiken älskar. Det viktiga är att man har en poäng, sade Suzanne Osten.

Norbert Káló, romsk aktivist från den lilla byn Sendrölád i Ungern, menade att det är viktigt att man lär de romska barnen spela teater i en tidig ålder.

Robert Jelinek regissör på teater De Vill som tidigare rockade med The Creeps i färggranna trikåer menade att teater är ett bra sätt att integrera romer.

– Man synliggör romer med teater av detta slag. Det öppnar nya dörrar och nya möjligheter. Barn tolkar teater på sitt eget sätt, så man ska inte vara rädd för att ta ut svängarna.

– Var lite listiga, sade Suzanne Osten när hon hörde om kringarrangemangen runt teatern och att de skulle kosta en slant. Prioritera de skolor som vill ha hela paketet. Då skapar ni en konkurrens mellan de som vill ha hela paketet och

Rosario Ali Taikon

de som först inte ville ha de. Det skapade ett ökat intresse.

Fred Taikon tog upp den problematik de romska dramapedagogerna har.

– De behöver stöd. Sedan Katitzi har de romska dramapedagogerna inte haft någon möjlighet att nå ut till de romska barnen.

Många var eniga om eldsjälens betydelse och det frivilliga arbetets.

– Man måste fortsätta, även om man inte får några pengar, sade Norbert Káló.

– Om det är något som är tillräckligt intressant, sprider det sig, sade Suzanne Osten.

Kenneth Ritzén sammanfattade diskussionerna.

– Hur svårt det än är att hitta romska skådespelare och dramapedagoger är det bara att kavla upp ärmarna. Man

Rosa Taikon

Fred Taikon och Anna Tellgren.

måste hitta fram till humorn och ironin. Under 60-talet hissade Katarina och Rosa flaggan högt. Sedan har det hänt mycket, särskilt under Nyamko Sabunis tid som jämlikhets- och integrationsminister. Om inte en liten späd kvinna från Afrika satt ner foten när det gällde de mänskliga rättighetsfrågorna hade vi inte haft den lagstiftning vi har idag och den dignitet som dessa frågor nu har fått. Efter Katitzi har romernas rättigheter stärkts. Ni i den äldre generationen behöver inte förtvivla. Det är många positiva saker som sker idag. Sverige har varit känt som världen mest assimilerande stat, ett land som nästan helt har utplånat sina nationella minoriteter. Men det går att ändra på det och teater är en bra strategi. Men som sagt, uthållighet är det allra viktigaste.

Suzanne Osten

DO förlorar mål mot Vetlanda kommun

Två romska barn har under flera år utsatts för trakasserier och diskriminering på Kvillsfors skola i Vetlanda kommun. Efter att DO stämt skolan har nu domen kommit. I den kan man läsa att domstolen inte har tagit hänsyn till barnens berättelser utan helt har litat på skolpersonalen som säger att de inte har märkt något av dessa trakasserier, utom i fåtal fall som de, enligt egen utsago, har utrett.

Text: Bengt O Björklund

I det uppmärksammade målet DO mot Vetlanda kommun finner domstolen att det inte finns någon grund för DO:s talan. Märkligt nog kommer domstolen även med pekpinna till DO. Man skriver i domen att ”Det är av väsentlig betydelse att DO inte driver en skadeståndstalan mot en kommun eller en skola utan att det verkligen finns grund för en sådan talan. ... talan mot Vetlanda kommun har varit dåligt underbyggd.”

Under en presskonferens som DO anordnade i samband med domen gav Heidi Pikkarainen, utredare på DO, sin syn på domen.

– När det gäller trakasserier i skolan har man oftast bara barnens berättelser att gå på. Skolan har i det här fallet, säger man, inte känt till de flesta av fallen. Vad gäller domstolens pekpinna kan jag bara säga att vi har gjort en objektiv utredning och tagit in motparten, kommunen alltså, och rektorn och skolchefen. Det är obehagligt att det har förekommit kränkande behandling, men vi ska analysera domen innan vi bestämmer oss för att överklaga och vi måste givetvis höra vad familjen vill. Domstolen anser att skolan har fullföljt sina åtaganden, men det gör inte vi. Barnen har bevisligen mått dåligt, men skolan har inte dokumenterat någon av de händelser de ändå känner till.

Att inte dokumentera de händelser av trakasserier och diskriminering som ändå kommit till skolans kännedom är ett märkligt förfarande som domstolen också påpekar, men det är givetvis också ett smart sätt att slippa undan ansvaret och helhetsbilden av vad som har hänt.

– Om en elev påstår att man diskrimi-

neras ska det dokumenteras och nästa gång och nästa. Då kan man se om det behövs några särskilda åtgärder.

Eftersom det inte finns någon dokumentation kan skolan också säga att etniciteten inte spelade någon roll i sammanhanget.

– Rektorn på skolan säger att han har hört talas om fem tillfällen då dessa barn trakasserats. Det är fem gånger för mycket, säger Laine Nou Strömberg, processförare på DO. Men vad ska man säga. Domstolen har inte lyssnat på barnens berättelser.

Heidi Pikkarainen anser att domen är anmärkningsvärd.

– Trots att man har konstaterat att barnen har kallats för tattare och zigenare anser man att skolan har gjort tillräckligt. Inget i den här domen talar om barnens rätt till trygghet.

Anna Rosenmüller Nordlander, processförande jurist på DO, tycker att det är märkligt att inte föräldrarnas berättelser finns med i domen.

– Det är ett ensidigt lyssnande från domstolens sida. Som det är nu måste vi också arbeta efter den gamla lagen. I den nya lag som kom 2009 läggs halva bevisbördan på motparten, men i den gamla ligger hela bevisbördan på oss, vilket gör det hela svårare.

Senast den 11 november måste överklagandet vara inlämnat till Göta hovrätt.

ÉRG har även talat med fadern till barnen som förbjöds att närvara vid förhandlingarna och tvingades sitta på en stol utanför tingssalen. När han sedan ska vittna, berättar han, avbryter domaren honom och frågar om han är rom eller resande.

– Jag blev så paff och undrade, ”Vad menar du?” Domaren hade bredvid sig olika böcker, bland annat Bo Hazells bok om resande, Hans Caldaras I betraktarens ögon och Jonathan Freuds Romer. Jag tvingades att hålla en lång historielektion i cirka tjugo minuter, något som inte alls handlade om själva målet, om barnens utsatthet, och när jag eller någon från DO talade satt domarna och rådmannen och gjorde grimaser eller skrattade. Jag kände mig som i gammal svartvit film där hela domarkåren och juryn är med i Ku Klux Klan. Det är märkligt att man ska behöva bli kränkt i domstolen också.

När han kom hem och skulle köpa mjölk på en bensinstation såg han hur alla tittade konstigt på honom. Då såg en löpsedel med rubriken att skolchefen Hans Svensson hade JO-anmälde DO.

– Han menar att DO gått ut med felaktiga och lögnaktiga uppgifter i media och anmäler DO för förtal.

Pappan till barnen är mycket kritisk till hela rättegångsförfarandet och uppfattade det som att skolchef och domare är goda vänner och umgås på fritiden. Det skulle i så fall vara jäv.

– En av skollärarna som vittnade var släkt med ett av barnen som trakasserat våra barn. Detta kom fram under rättegången.

Skälet till att rättegången hölls med stängda dörrar var att ett av de trakasserande barnen mådde dåligt.

– Till slut fick vi igenom att det skulle vara öppna dörrar. En annan märklig sak är att man inte fick kalla någon av de inblandade barnen vid namn. Man skulle hela tiden säga C eller K, men när det gällde våra barn i målet och deras syskonsades alltid deras namn.

Pappan är mycket besviken på domen.

– Jag känner att denna dom är inte bara ett nederlag för mig, men för alla romska familjer i Sverige. Det sägs att det finns rättigheter som gäller för alla men när man som rom kommer till domstol är man inte längre betrodd. De hånade oss.

Katitzi på Folkteatern i Göteborg

Den 27 november är det premiär för en dramatisering av Katiziböckerna på Folkteatern i Göteborg. För dramatiseringen står Emma Broström och för regin Lars Erik Brossner.

Text: Bengt O Björklund

Lars Erik Brossner, som när jag talar med honom sitter på en spårvagn på väg genom Göteborg, berättar hur idén föddes.

– Jag läste en intervju med Rosa Taikon i DN när hon fyllde 85 år och hon sade en hel del om vad hon tyckte om romernas situation som jag blev intresserad av. Samtidigt hade jag fått i uppdrag av Folkteatern att göra en familjeföreställning.

Någon tipsade då om att läsa Katiziböckerna vilket han gjorde.

– Jag hade tidigare inte läst Katiziböckerna, men när jag sedan frågade folk jag känner var det förvånande många som hade en mycket stark relation till dem. Det som bär böckerna är engagemanget, man känner att det finns en verklighetsanknytning i dem.

Sedan kom tanken på att göra något som var aktuellt, att inte vara bunden till den tidsanda som råder i böckerna.

– Då ringde jag till dramatikern Emma Broström och bad henne göra en dramatisering i nutid och vi är mycket nöjda med det arbete hon har gjort. Pjäsen har inga speciella tidsmarkörer, utan det är ett obestämt nu som pjäsen utspelar sig i.

Arbetet med pjäsen har pågått i cirka ett år. Under arbetets gång har Lars Erik Brossner även läst på en hel del om romernas situation, både i Sverige och i Europa.

– Jag har läst en hel del om romernas situation och den är inte helt okomplicerad, men man skulle kunna välja vilken utsatt etnisk grupp som helst, men nu valde vi romerna. Jag är ju svensk, precis som många av de romer som har bott länge i landet, men hur ska jag kunna beskriva romernas situation. Det är mötet mellan de som är innanför och de som utanför, de mekanismer som uppstår som

Isabel Munshi.

är intressanta. Hur kan man behandla en grupp människor på detta sätt och vad är det som händer när en grupp människor stöts ut ur samhället?

Det kommer även att finnas andra aktiviteter kring teaterevenemanget.

– Ja, vi har kontaktat olika lokala romska föreningar och bitt dem komma med förslag till evenemang som vi kan i anknytning till föreställningen och på andra tider. Vi har försökt att bjuda alla de lokala romska föreningarna. Men det vi håller på med har även spridit sig åt andra håll och det finns till exempel folkhögskolor som har hört av sig.

Nå hur känns det nu när det nästan är dags för premiär?

– Det ska bli otroligt roligt att få göra detta, en familjeföreställning som handlar om något otroligt angeläget.

Vi ställde också några frågor till manusförfattaren Emma Broström.

Hur var det att skriva detta manus?

– Väldigt roligt och väldigt svårt.

Katitzi-serien är ju en hel rad böcker där vi får följa Katitzi genom olika åldrar. Jag har valt att fokusera på när hon är i nioårsåldern eftersom det ska vara en familjeföreställning.

Hur gjorde du när du smälte ihop flera böcker till en historia?

För mig var det viktigt att pjäsen på ett eller annat sätt skulle utspela sig idag, så att man inte kunde slå den ifrån sig med att säga; Det där hände då, inte nu. Med tanke på situationen för romer både i Sverige och runt om i Europa idag känns det viktigt att lägga berättelsen så nära som möjligt i tid.

Vad har pjäsen för relevans idag?

Otrolig stor relevans just idag! Annars också, men efter sommaren och höstens förföljelse mot romer runt om Europa har den ännu mer relevans.

Är du nöjd med resultatet?

Jag tror och hoppas att det kan bli en bra och viktigt föreställning för alla åldrar!

Cecilia Milocco, som spelar Katitzi och Paulina Taikon, som varit rådgivande.

Pippi under en av resorna hon har arrangerat för Hyresgästföreningen i Skärholmen.

Pippi med guldarmband och cykel.

Pippi har gått ur tiden

Den romske förkämpan, Hyresgästföreningens stora namn i Skärholmen, É Romani Glindas egen kock och min älskade lillasyster Pippi har efter en tids sjukdom gått bort.

Text: Fred Taikon **Foto:** ÉRG:s arkiv

Pippi hade många namn. Hon var döpt till Ragnhild Hanna Volea Taikon. Efter att hon gift sig med Erwin tog hon efternamnet Holck. Men säger man bara Pippi, vet alla vem hon var. Många har frågat hur Ragnhild blev till Pippi. Jag ska berätta lite om det.

Vi backar tillbaka till 1950 då vi bodde på Tanto. Det var där vår Pippi föddes.

Hon föddes nästan samtidigt med Pippi Långstrump.

Astrid Lindgrens Pippi Långstrump föddes i bokform i mitten av fyrtioalet, och 1949 visades den första filmen om Pippi Långstrump och, som sagt, vår Pippi föddes den 6 september 1950. Vi firade hennes 60 årsdag med ballonger och tårta på Huddingen sjukhus.

Vår äldre Syster Zima hade varit som en andra mor för oss syskon. Hon hade tagit hand om oss alla och nu skötte hon om den minsta i en syskonskara på nio.

Det var Zima som tyckte att Ragnhild pep som en fågel där hon låg i sin säng

och gnydde och därför började kallade henne för Pippi. Ett namn som följde henne livet ut.

Pippi hade självklart vissa likheter med Pippi Långstrump. Hon var lika uppfinningsrik, lika rapp och vass i sina kommentarer. Hon hittade på olika upptåg, men hon var aldrig vanartigt busig.

Pippi brukade skoja då vi blickade tillbaka i gamla fotoalbum och såg på gamla diabler hemma hos oss. Hon hade en favoritbild där hon tufft hänger på en barncykel under tågbron som går över Årstaviken.

När den bilden kom upp på filmduken utbrast hon alltid.

– Nå ser ni nu, mig satte de på hemmet. Ser ni att jag var sämst klädd. Men jag

hade en cykel och ett guldarmband och de hade inte ni.

Hon skojade ofta att hon hade varit på barnhem och att det var därför som hon jämt var smutsig, men förklaringen var den att mamma eller Zima aldrig hann tvätta henne innan hon hade solkat ner sig på olika sätt. Var det inte så att hon rumlade runt på marken med hunden som var mycket större än henne, så var det att hon ofta var framme vid den ständigt rinnande pumpen och blötte ner sig.

Pippi med hunden

Vem var då Pippi?

Det måste ha varit ödet och kärleken till Erwin som på ett roligt sätt kom att komplettera hennes namn. Erwin Holck är det inte många som vet vem det är.

Det är likadant med honom som med Pippi, ett fåtal känner Erwin, men ett större antal människor känner honom som Bamse och det var hans efternamn som kompletterade det lustiga med Pippis namn. Pippi kom nämligen att heta Pippi Holck.

Pippi var en god mor och en god hustru som gärna skämde bort sina barn och oss, sin övriga omgivning.

Hon var genom åren alltid hjälpsam, ställde alltid upp, var en idéspruta och en upptågsmakare, en festfixare och vår matskribent. Hon hade alltid en kämparanda som pyrde och glödde och som ofta tog eld och började brinna när hon upptäckte orättvisor.

Hon brann för sina idéer och tog strid för sina medmänniskor. Pippi stred till exempel för sitt bostadsområde i Skärholmen. Det var hon som skaffade lokalen på Espholmsvägen där kvarterets hyresgäster kunde samlas för olika umgängen och hyresmöten. Hon värnade om hyresrätten, inte bara i Skärholmen utan i hela landet. Hon viste att många romer skulle komma i kläm om allmännyttan såldes ut. Det var tack vare Pippi som den årliga Skärholmsdagen på Espholmsvägen kom till. Hon gjorde en fest och bjöd in alla hyresgäster, skaffade hoppborg och skapade andra roliga aktiviteter för barnen. Hon fick grannar att laga mat från olika kulturer så att alla skulle få smaka under festdagen och lära känna varandra. Pippi drev även igenom att det måste finnas en daglig samlingspunkt för hyresgästerna. Kaféet Träffen kom till. Hon var ordförande i hyresgästförening i Skärholmen och det var hon som förde talan för hela områdets hyresgäster på Stockholms shems huvudkontor i Globen. Pippi arrangerade också utflykter och bussresor för hyresgästerna. Allt detta och mer där till, gjorde hon tillsammans med Bamse och sina två söner.

Pippi under Skärholmsdagen som hon arrangerat med sin familj.

Pippi var som sagt vår matskribent och vice ordförande i tidningens förening redan från början. Hon hade stora planer och talade ofta om att vi skulle färdigställa en kokbok med alla hennes recept.

Ja det finns mycket mer att säga om min syster Pippi Holck. Jag skulle kunna skriva en hel bok om hennes korta 60-åriga liv, om hennes första möte med franska kristna romer till exempel. Om hennes tivoliliv i Danmark med våra föräldrar och så vidare och så vidare.

Tack för din tid med oss Pippi!

Ett av grilltälten under Skärholmsdagen.

Fred Taikon med sin älskade lillasyster.

ÉRG:s egen mattant i farten 2009.

Romska flyktingar i Västerbotten

Asylsökande romer har flyttat in i Norrskensgården i Anumark, några mil utanför Umeå i Västerbotten. Det är fem romska familjer från Serbien som har tagit sig hela vägen norrut. Norrskensgården kommer bara tillfälligt att användas som boende för de asylsökande, detta för att Migrationsverket är i stort behov av fler lokaler där de asylsökande kan bo i väntan på besked. Man räknar med att det kommer att bo 50-60 personer på Norrskensgården.

De fem romska familjerna kom i mitten

av oktober. Fler är på väg. Familjerna bor i var sitt rum och får mat serverad. De valde att komma till Sverige för att de hört att det är ett tryggt land där ingen diskrimineras och alla barn får gå i skolan.

– Sverige är vackert och svenskarna är trevliga. Vi är tacksamma som är här, säger Ramadan till Västerbottens-Kuriren.

Familjerna berättar om vilken enorm skillnad det är i Sverige jämfört med deras situation i Serbien. Där bodde familjerna i jordhus. Från rivningshus i

närheten tog de tegel och cement som de använde till sina jordhus. Men det blev aldrig helt tätt utan regnade in. Kläderna tvättades för hand och dusch skedde genom att vatten värmdes upp i kastruller.

Barnen var ofta sjuka. Bland annat drabbades flera av barnen av bronkit, astma och andra luftvägsproblem.

En av kvinnorna, Selma, berättar att hon ville gråta när hon fick se vilket fint rum de fått i Anumark.

Källa Västerbottens-Kuriren

Många romska flyktingar i Göteborg

Ovanligt många romer från Serbien kommer just nu till Göteborg. Sedan september har 749 serbiska romer personer sökt asyl i Göteborg och Migrationsverket har fullt sjå med att hitta boende åt alla.

Omkring 200 stycken har tillfälligt inkvarterats på en camping på Tjörn, och man har även funnit boendelösningar.

– Det har vi gjort, även om vi har fått ta till lite extraordinära åtgärder som att hyra stugbyar, sade Fredrik Bengtsson, informatör på Migrationsverket till P4 Göteborg.

Tjörns kommun blev informerade sent

på eftermiddagen att Migrationsverket hade tecknat ett avtal för 200 platser på ett tillfälligt flyktingboende, och det tycker kommunfullmäktiges ordförande Martin Johansen var väl kort.

– Som alla kommuner i Sverige vill vi göra ett så gott jobb som möjligt, och då tycker jag att vi ska få förutsättningar att göra det.

Kommunen har nu ansvaret för att barnen som kommer ska må bra, men man kommer inte ordna med skola.

– I och med att det är sagt att det kommer att vara under en kortare period har

vi som kommun inte skyldighet att ordna skola och ska inte göra det.

Enligt Fredrik Bengtsson på Migrationsverket kommer bara ungefär två procent av romerna få uppehållstillstånd i Sverige, resten skickas tillbaka.

– Vi är fullt medvetna om att man som rom i Serbien lever under väldigt svåra sociala förhållanden. Samtidigt är det så att det man uppger inte når upp till graden som krävs enligt lagen för att bevilja ett uppehållstillstånd, sade Fredrik Bengtsson till P4 Göteborg.

Källa P4 Göteborg

Serbiska romer i tusental till Sverige

En våg asylsökande romer har anlänt till Sverige den senaste tiden och Migrationsverket har fullt upp med att finna boende för dem alla. Alla anläggningar är överfulla. Över två tusen serbiska medborgare, de flesta romer, har sökt asyl i Sverige sedan i början av september. Bland de asylsökande finns över tusen barn.

I Serbien bor cirka 500 000 romer. Tiotusentals av dem är romska internflyktingar som inte vågar återvända till Kosovo efter kriget. I före detta Jugoslavien fanns det ungefär en miljon romer innan kriget som drabbade romerna hårt.

Hittills i år har 4 692 serber sökt asyl i Sverige. Det förs ingen statistik över etnisk tillhörighet, men de allra flesta har uppgett att de talar romanés.

Sannolikt är det höstkylan och den kommande vintern som fått så många romer att lämna de miserabla kåkstäderna i Serbien. Många är fattiga familjer som sålt sina ägodelar eller lånat pengar till resan.

I december förra året avskaffades visumkravet till Schengen för serbiska medborgare. Rykten och möjligen tvivelaktiga researrangörer bidrog till en första

våg asylsökande. Men nu är de dags igen. Bara förra veckan kom 569 serbiska asylsökande till Malmö och Göteborg.

Migrationsverket har tecknat kontrakt med stugbyar och vandrarhem. Flera kommuner är kritiska till att de utan information överrumplats av asylsökande med rätt till skolgång.

– Situationen är väldigt ansträngd. Vi vädjar om förståelse. För att stödja kommunerna inrättar vi en telefonjour 24 timmar om dygnet, säger Dan Eliasson, Migrationsverkets chef till DN.

Källa DN

Romska lärare skriver historia

För första gången har en grupp romska lärare tagit lärarexamen i Sverige. Det är Mikael Demetri, Angelina Dimiter-Taikon och Kati Dimiter-Taikon som har utexaminerats från Södertörns högskola.

– Vår kultur handlar om att överleva. Genom vår utbildning bidrar vi till vår fortsatta existens. Det är historiskt, säger Mikael Demetri.

Angelina Dimiter-Taikon fortsätter:

– Det är unikt att vi som faktiskt tillhör lägergenerationen på 1960-talet, står här idag med våra examensbevis. Det är stort. Vi har varit med om en lång resa. Vi flyttade från lägren in i hus, började skolan, började arbeta och nu har vi också lyckats genomföra en lärarexa-

men. Vi känner oss stolta, mer än stolta!

Christina Rodell Olgaç, initiativtagare till uppdragsutbildningen för obehöriga romska lärare, menar att den här utbildningen är mycket viktig för den romska gruppen.

– Romerna har ofta kort skolbakgrund och det är väldigt få som har högre studier.

Fortfarande finns det många romska barn som inte går i skolan. Det finns överhuvudtaget väldigt få romer som har en utbildning på universitetsnivå. Utbildning är avgörande för en förbättrad situation för denna minoritet. Det är helt enkelt vik-

Kati Dimiter-Taikon, Mikael Demetri och Angelina Dimiter-Taikon

tigt att romerna får tillgång till samma verktyg som övriga medborgare för att ha möjlighet till inflytande i vårt samhälle!

Nytt ramverk för integration av romer

EU:s medlemsstater har fått tillgång till stora mängder EU-medel för att förbättra romernas integrering, men som kommissionen redan har sagt: "De behöver spendera dem snabbare".

Rumänien har till exempel bara använt cirka en procent av de 2 250 miljoner euro som har ställts till förfogande av Europeiska socialfonden för perioden 2007 till 2013 för att förbättra situationen för utsatta grupper.

Den romska minoriteten är extremt marginaliserad, de flesta lever i fattiga förhållanden, utsätts för omfattande diskriminering och rasism och har svårigheter att hitta arbete.

Under en tvådagarskonferens i Bukarest har man diskutera hur EU-medel för integrering av romer kan användas på bästa sätt, liksom metoder för medlemsstaterna att göra mer för denna utsatta minoritetsgrupp.

Konferensen kommer i kölvattnet av Frankrikes behandling av romer, efter deportationer av tusentals romer som slagit läger illegalt i landet. Det har varit stora rubriker och diskussionerna i många länder har startats med fokus på

behovet av en ökad integration av romer i Rumänien och Bulgarien.

Europeiska kommissionen kommer nu att lägga fram ett europeiskt ramverk för nationella romska integrationsstrategier nästa vår.

Det beslutades under konferensen i Bukarest i oktober.

Laszlo Andor, ungersk kommissionären för sysselsättning, socialpolitik och inkludering, höll ett öppningstal där han betonade att även om ansvaret för många av de områden där man kan förbättra romernas situation i Rumänien ligger hos de lokala tjänstemännen, är EU berett att ge stöd.

Laszlo Andor betonade nödvändigheten för Europa att se till att romerna integreras och att man måste bekämpa bristen på utbildning, boende, fattigdom och hälsoproblem.

– Otillräcklig utbildning minskar ungdomarnas ekonomiska möjligheter, och dåliga boendeförhållanden leder ofta till dålig hälsa och fattigdom hindrar människor från att förbättra sina levnadsvillkor, sade Andor.

Enligt Andor, måste EU anta en lång-

siktig flerdimensionell strategi som kombinerar nationella och lokala myndigheter, lokalsamhällen och romerna själva.

– En av mina viktigaste uppgifter blir att hjälpa beslutsfattare på alla nivåer att översätta EU:s rekommendationer till konkreta åtgärder, sade han.

– Nästa vår kommer vi att presentera en EU-ram för integrationsstrategier för den romska befolkningen i landet. I detta sammanhang kommer vi att uppmana medlemsstaterna att presentera sina egna strategier för inkludering av romer, vilket skulle kunna ingå i deras nationella reformprogram, sade han.

Hans Ytterberg, Elisabeth Abiri, Soraya Post, Lars Stjernkvist och Adam Axelsson.

MR-delegationen i Sverige överlämnar slutbetänkande

Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige överlämnade nyligen sitt slutbetänkande "Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter" till integrationsminister Erik Ullenhag som ansvarar för mänskliga rättighetsfrågor i Sverige. I slutbetänkandet finns förslag på en rad områden. Huvudförslaget är att det bildas en kommission för skydd av de mänskliga rättigheterna i Sverige.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali Taikon

På en pressträff på Rosenbad berättade delegationens ledamöter om sitt arbete. Delegationens ordförande, Elisabeth Abiri, berättade kort om innehållet i slutrapporten.

– Vad vi kan se så behövs det en ny struktur för skydd av de mänskliga rättig-

heterna i Sverige. De flesta rättigheterna är tillgodosedda, men det finns ett antal fel i Sverige som i alla andra länder, men vi har fokuserat på att även om vi idag har ett bra skydd och de flesta rättigheterna är tillgodosedda så är det två saker som saknas för att det här skyddet ska vara hållbart. Det

saknas bland annat en allmän kunskap om vad som är mänskliga rättigheter. Det saknas också kunskap bland myndigheter om vad som är mänskliga rättigheter och på vilket sätt mänskliga rättigheter är kopplat till den verksamhet som till exempel kommuner och landsting ansvarar för. Därför föreslår vi viktiga förändringar som tillsammans ska förstärka varandra som till exempel en tydligare lagstiftning, vi föreslår styrning och tillsyn, ännu mer satsningar på utbildning och kompetensutveckling och forskning. Ett centralt nav i allt detta är, föreslår vi, är en ny myndighet, en kommission för de mänskliga rättigheterna som ska vara pådrivande för att få igenom en förändring.

Soraya Post, romsk aktivist och ledamot i delegationen, talade om romernas situation när det gäller mänskliga rättigheter.

– Trots att Sverige är ett demokratiskt land, finns det grupper som till exempel romer som inte har upplevt respekten av de mänskliga rättigheterna i sin vardag, inte ens idag 2010. Därför är den nya strukturen så viktig för främja, stödja och utbilda och utveckla information om de mänskliga rättigheterna för att man faktiskt ska kunna se dessa människor också, de som lever utanför demokratins ramar. Och med tanke på de högerextrema vindar som drar över landet och över resten av Europa är detta viktigt. De

Sharon Jäma, känd TV-profil, leder ett samtal om hur det är att vara ung same, finne, torne-daling, rom och jude i dagens Sverige.

Specialuppförande för er endast idag, i ett unikt samarbete mellan musikgruppen Jord och Raj Raj band – två av de mest aktiva banden som använder meänkieli.

Varför finska? – de kan ju svenska

Missa inte chansen att möta representanter för Sveriges nationella minoriteter på MR dagarna i Örebro den 16 november. Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholm bjuder tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting in till ett spännande seminarium om nationella minoriteter och deras språk.

Ni kommer bland annat att få lyssna på en intressant redogörelse för bakgrunden till den svenska minoritetspolitiken och höra hur Eskilstuna kommun jobbar för att förverkliga den på lokal nivå. Dessutom bjuds på unik underhållning. Varmt välkomna!

Plats: Conventum, Örebro, lokal Handsmakaren T 61.

Seminarier startar kl. 13.15.

Läs mer och anmäl dig på www.mrdagarna.nu

Sista anmälningssdag 5 november.

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Sámediggi
Sámedigge
Sámedigkic
Sametinget

mänskliga rättigheterna är ingen självklarhet för alla.

Lars Stjernkvist, kommunalråd i Norrköping, är också ledamot i delegationen.

– Det finns en stor aningslöshet. Man kan lätt tro att bara för att ett beslut är demokratiskt är det gott. Så resonerar fortfarande många av oss som är kommunpolitiskt aktiva. Men så är det inte. Även i ett land där vi har en stark tradition och en öppen demokrati så fattas det beslut som faktiskt inte visar respekt för mänskliga rättigheter och även här kränks människor. Därför är de här förändringarna viktiga för att bryta aningslösheten.

Det är alltså inte bara onda människor som bryter mot de mänskliga rättigheterna.

– Mycket av det som går fel görs av människor med mycket goda intentioner, säger Elisabeth Abiri.

Hans Ytterberg, generaldirektör i regeringskansliet och ledamot, talade om de internationella åtaganden Sverige har ingått när det gäller de mänskliga rättigheterna.

– Det är inte metafysiska och vackra

normer som vi plockar fram för att vi är fina och goda människor, utan det är faktiskt avtal som regeringen har slutit med andra stater där vi åtar oss att genomföra vissa saker. Kärnan i detta är att när företrädare för det allmänna utför sitt arbete så måste dessa åtaganden få ett genomslag. Men så ser det inte ut. Konventionerna är något man kanske läser på en kurs, men de för inte någon levande tillvaro i svensk förvaltning och rättsväsen. Det är vi skyldiga att försöka förändra.

Adam Axelsson, borgarrådssekreterare i Stockholm, talade om mänskliga rättigheter i vardagen.

– Det handlar framförallt om att det inte är elaka människor som bryter mot de mänskliga rättigheterna, utan det handlar ofta om att tjänstemannen på en kommunalförvaltning inte har den utbildning som krävs.

Det centrala förslaget MR-delegations slutbetänkande är alltså att inrätta en ny myndighet med uppdrag att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige med utgångspunkt i de internationella konventionerna. Kommissionen före-

slås vara en myndighet under riksdagen och ges ett brett uppdrag, som omfattar att undersöka och rapportera om situationen för alla de mänskliga rättigheterna, utan avgränsning med avseende på samhällsområde eller -sektor. Kommissionen föreslås bedriva sitt arbete i samverkan och kontakt med såväl offentliga verksamheter som aktörer inom det civila samhället, näringslivet samt med internationella organisationer.

Delegationens förslag om en kommission för mänskliga rättigheter är utformat för att motsvara de s.k. Parisprinciperna, som är FN:s rekommendationer till medlemsstaterna om att inrätta nationella institutioner för mänskliga rättigheter. Sådana institutioner finns redan i närmare sjuttio länder.

Delegationen föreslår också att ansvaret för att respektera Sveriges internationella åtaganden om de mänskliga rättigheterna lyfts fram i lagar och andra författningar, bland annat i lagar som reglerar frihetsberövanden och tvångsvård, i lagar som mer generellt reglerar offentlig förvaltning, exempelvis kommunallagen, och i instruktionerna för flera myndigheter.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Gamla bilder berättar

Kära vänner av Gamla bilder berättar. Den här gången har vi grävt i vårt eget arkiv, ett unikt arkiv med flera tusen bilder från igår och idag, från när och fjärran.

Den här gången har vi valt att fokusera på barn, kanske känner ni igen några av dem. Alla är vuxna idag och många är romska aktivister. De är från familjerna Taikon och familjen Kaldaras. Samtliga bilder är tagna under det glada femtiotalet.

På bilden högst upp till vänster ser vi stockholmsprofilerna Fardi, den långa, Madocka, framför honom, Kristina, i mitten och Valodja.

På Bilden ovan till höger syns kusinerna Madocka och Kristina.

Den lilla flickan till vänster är Angelina Taikon Dimitri. Detta var långt innan hon fick sin lärarexamen.

Gamla bilder berättar

På bilden ovan är det Freda Taikon som kramar sin syster Malika. Bilden är tagen på Tanto i början av femtiotalet.

På bilden ovan till höger kan man se Teresa Taikon, Hans Caldaras, på dragspel Hans kusin Monika Kaldaras och till vänster Milosh Taikon, även kallad Prinsen. flickan längst fram är för oss okänd, men mycket söt.

De som är ute på en cykeltur är från vänster Milosh, Hans, Teresa och Monika. Att cykla var populärt på femtiotalet, något som har kommit tillbaka under senare år.

Bilderna den här gången kommer från É Romani Glindas eget digra arkiv.

Om du, kära läsare, också har några gamla bilder som du vill dela med dig av, skicka dem då till redaktionen: red@romaniglinda.se.

Bilderna returneras givetvis!

Red.

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Anmäl diskriminering till DO

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Om barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering kan du anmäla det till DO.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln på 08-120 20 700. Rådgivningen har öppet måndag mellan kl. 10.00-11.30 och 13.00-15.00 samt tisdag-fredag mellan kl. 9.00-11.30 och 13.00-15.00.

Du kan även boka in ett besök om du föredrar att berätta om dina erfarenheter.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats

www.do.se